

בבא מציעא קא

משה שווערד

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף ק עמוד ב

משנה המוכר זיתיו לעצים וכו'. ואין כאן איסור של "לא תשחית את עצה" דהא קיי"ל דבחיטא דלא טעין קבא שרי, ולגבי זיתים שיעורו וודאי הרבה יותר מרביעית לסאה. וכאן איירי שלא הגיע לשיעור זה.

2. שערים מצויינים בהלכה

שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו. כתב המאירי, ונתנם לסוף שדה חבירו ונשתרשו לשם והוציאו פירות, וענין זה במקום שאין היאוש קונה בו, כגון בעלים מרדפין או במקום שאפשר להציל.

3. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף ק עמוד ב

[ג] זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו - כתב בחי' המיוחסים לריטב"א שהאי יחלוקו אינו משום ממון המוטל בספק יחלוקו [שפליגי סומכוס ורבנן] אלא הכא לכו"ע יחלוקו כיון שתרוויהו שותפים בזיתים. וכ"כ התוס' יום טוב בשם הרמב"ם שכאן הלכה שיחלוקו כיון שההנאה לשניהם ביחד.

4. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף ק עמוד ב

בגמ': שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו. החיד"א (פני דוד, שמות) מפרש לפי זה מה שאמרו חז"ל (מגילה יג, א), 'המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו'. היינו דמצינו משום דשטף נהר זיתיו והוליקם לשדה אחר, זה אומר ארצי גדלה, וזה אומר זיתי גדלו, חולקין. כמו כן במגדל יתום, אביו אומר זיתי גדלו, והמגדלו אומר ארצי גדלו, ושורת הדין שיחלקו השכר ביניהם, על כך אמרו 'כאילו ילדו' ונוטל גם שכר האב.

5. שערים מצויינים בהלכה

פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי. הא דלא אמרין המוציא מחבירו עליו הראיה, מפרש במאירי שהדבר ידוע ששניהם גרמו, והרי שניהם מודים זה לזה תנאי מכירתם, אלא שזה אומר דעתי היה כך וזה אומר דעתי היה כך, ומ"מ אם זה טוען בודאי ע"מ לקוץ מכרתי, וזה טוען בודאי ע"מ

להשהות מכרת את הזיתים, רואים הזיתים ברשות מי, ונעשה חבירו מוציא מחבירו.

• דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א

[ח] נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים משמנים ביניהם - סברת ר' יהושע

שנותן הפחות שבשכירות הוא משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וצ"ב מה סברת חכמים.

הרי"ף והרא"ש מביאים ירושלמי שכתב זאת אומרת מנהג מבטל הלכה, ומבארים הרא"ש והנ"י שהמנהג מבטל את ההלכה של המוציא מחבירו עליו הראיה. [1] ומבאר ההג' אשרי שהולכים אחר המנהג בדיני ממונות. והבא לשנות מהמנהג ושווען שהתנה בענין אחר, עליו להביא ראיה [עיינו פג. אות א]. ולכאורה סברתו שבסתמא אדם מתכוון כמו המנהג [ולכן משמנים]. ואם טוען שעשה אחרת עליו להביא ראיה, אלא דא"כ קשה למה הירושלמי קורא לזה מנהג מבטל הלכה, הרי תולים שזה היה כוונתם, וממילא כיון שאין ספק אין הלכה של המע"ה.

[2] הרמב"ן מבאר שכאן ליכא דין המע"ה משום שכאן הספק משום ששניהם היה להם לפרש,

ובזה אין אומרים המע"ה. ונראה כוונתו שרק בספק במציאות או בדין אומרים המע"ה, אבל

בספק ככוונה שנוצר מחמת שלא פירשו, הולכים בדרך אומדנא שכוונתם כמו המנהג...

6. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד א

א] לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש - מקשים הרשב"א והנ"י אם נעקר בגושיהם למה יש לבעל הקרקע חצי, הרי אין לו טענה בארצי גדלה כיון שאין צורך בארצו כשנעקר בגושיהם. [1] ומתריך הנ"י דאף אם נעקר בגושיהן ויכולים לגדול לבד מ"מ כיון שמונה בשדה בעל הקרקע, והוא מפסיד שאינו יכול לזרוע באותו מקום, נוטל חצי. [2] עוד תירץ הנ"י וכן תירץ הרשב"א אף על פי שנעקר בגושיהם [ולכא איסור ערלה], מ"מ כיון שהגוש קטן אינו יכול לגדל פירות בלי קרקע נוספת.

הטור [יו"ד סימן רצד - לה] כתב אילן שנעקר עם קרקעו אומדין אם יכול להיות עם הקרקע שנעקר עמו פטור מערלה. וכתב הבי"ב בשם תשובת הרשב"א שא"צ גוש קרקע שיכול להיות עמו ג' שנים, אלא אפי' יכול להיות עמו כמה ימים ליכא איסור ערלה. והביא ראה מסוגין אילן שנעקר בגושו תוך ג"ש שרי. וביאור כוונתו שהיה קשה לו למה בעל הקרקע מקבל חצי, הרי אין צורך בקרקע שלו, אלא מיירי בגוש קטן שאינו יכול להתקיים הרבה זמן ללא קרקע נוספת ואעפ"כ ליכא איסור ערלה. הברכ"י [יו"ד סימן רצד] והמהרצ"ה אצלנו מקשים שדברי הרשב"א בתשובה שמוכיח מכאן שסגי בחיות כמה ימים, סותרים את דבריו בחידושיו שמפרש שעם הגוש יכול להיות ג"ש אלא שאינו יכול לגדל פירות. הברכ"י תירץ שהרשב"א בתשובה כתב שיש לדחות קצת הראיה מכאן וכוונתו כפי מה שביאר בחידושיו. ועיין במנחת שלמה [סימן טט אות ז].

7. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד א

ג] ואם אמר הלה זתיי אני נוטל אין שומעין לו משום יישוב א"י - וכתב הנ"י שלא רק אם הלה אומר אני נוטל זתיי כדי להשתמש בהם בתור עצים להסקה וכד' אלא אפי' אומר עציי אני נוטל כדי לנטועם במקום אחר, ג"כ אין שומעים שלגבי מקום שעוקרם משם יש לחוש ליישוב א"י. גם הבי"י [סימן קסח - ב] כתב שאפי' בעל הזיתים רוצה ליטלם ולנטועם אין שומעים לו משום שלא פלוג רבנן. א"נ חיישינן שימלך ולא יטע אותם. א"נ אם יטלם מסתמא בעל השדה לא יטע אחרים, אבל אם לא יטלם מסתמא בעל הזיתים יטע בתוך שלו זיתים אחרים, וא"כ יהיו זיתים בשני המקומות, וכ"כ הסמ"ע סק"א.

ואם בעל השדה אומר לבעל הזיתים ברצוני שתטול זיתך, כתב הנ"י בשם הריטב"א וכ"כ הטור והשו"ע [סימן קסח] שיכול לומר כן וליכא תקנה משום יישוב א"י, שאין כופין לאדם ליטע בתוך שלו נגד רצונו [סמ"ע].

8. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף קא/א

משום יישוב ארץ ישראל. פירוש ודוקא אחר שהשרישו בקרקע. כגון דא צריכא רבה. פירוש שאלמלא אמרה רבי יוחנן הוה אמינא דטעמא משום דאכחשו בארעיה ואפילו בחוץ לארץ נמי. הריטב"א:

ולענין פסק כתב הרמ"ך וזה לשונו, שטף נהר זיתיו בגושיהן ונטען בתוך שדה חברו כל שלש שנים הראשונות חולקין בפירות בעל הקרקע ובעל האילנות ואינן אסורין משום ערלה לאחר שלש הכל לבעל השדה. ונראה לומר דאפילו הכי נותן לו דמי עצים שהיו שוים בשעה שנעקרו אף על פי שאכל עמו פירות של שלש שנים וצריך עיון. נעקרו בלא גושיהן נותן לו דמי עצים מיד ואסורים הן משום ערלה שלש שנים. ואם אמר בעל הזיתים זיתי אני נוטל בארץ ישראל אין שומעין לו ובחזן לארץ נמי נראה דאין שומעין לו כיון שישראל קונים שם שדות וכרמים כדכתיב ודרשו את שלום העיר. ודילמא בבבל דוקא הוא דמצי עכוברי עליה דלא ליקוצו וצריך עיון. עד כאן:

9. שערים מצויינים בהלכה

דלא ליקוצו, וצ"ע. ובמאירי הביא שיש פוסקין כן אף בחוצה לארץ, ומפרשים ארץ ישראל קרקע של ישראל. אבל בטושו"ע (סי' קסח ס"א) פסקו דדוקא בחו"ל הרשות בידו ליטול עציו, אבל בא"י אין שומעין לו. וכ"כ החוסי' בסמוך (ע"ב ד"ה בשדה) ובחי' הריטב"א (החדשות) שדין זה נוהג רק בא"י. ובאור שמח (שכנים פ"ד ה"י)

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד א

מעשר ונותן לו. תמוה היאך מעשר על פירות של גוי. והרי הגוי אין לו שום ענין שיעשרו פירותיו. וא"כ אין בזה שום זכיה. וכן יקשה בחולין ל'. דאיתא נכרי שאנס וכו' אם בחובו מעשר ונותן לו. ונראה דמכאן ראה למה שכתב הרמב"ן בגיטין ס"ד. גבי תורם משלו על של חברו דיש נדון בגמ' אי ניחא ליה לבעל הכרי או לא.

ומבאר הרמב"ן דלגבי עצם הכח לתרום אי"צ להגיע לגדרי שליחות וזכיה. דכיון דתורם מפירות שלו, הרי הוא הבעלים על ההפרשה, ואי"צ לקבל כח מבעל הכרי. אלא רק סגי שבעל הכרי לא יתנגד לזה. וזה כל הנדון בגמ' אי ניהא ליה או לא, היינו אם יש לו התנגדות, או שאין לו התנגדות אבל לעולם אי"צ להגיע לדין "זכיה" כדי לתרום משלו על של חבירו.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

משום ישוב א"י. בבית אין משום ישוב א"י אלא בנטיעות. ...

12. שערים מצויינים בהלכה

משום ישוב א"י. הנה הרמב"ם (גדולה פ"י ה"ט) כתב הטעם מפני שמכחיש את הקרקע, [וכ"ה בשו"ע חו"מ סי' שעה ס"ב], ולא הביא

הטעם משום ישוב א"י, [אמנם עי' ברמב"ם (יובל

13. שערים מצויינים בהלכה

לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא. כתב בתשרי הרא"ש (כלל קא-א) בשם הגאונים, דאע"פ שאין דנין דיני קנסות בזמן הזה, מ"מ מכריחין אותו עד שיקבל עליו לפי חכמי דורו, ואין זה כמו לנקטיה בכובסיה עד דשבקיה לגלימיה, ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים ראשי דורות הקובעים ונוטעים משמרות ופעמים להקל מדיני הגמ' ופעמים להחמיר כדי לעשות סייג וגדר לצורך השעה וכו'. ועי' מש"כ במס' שבועות (מא. ד"ה נקטא) בשם רבינו תם בספר הישר. ועי' בשו"ת חו"י (סי' קט) מה שהוכיח מכאן.

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

אזל קדשה יהבה ליה דוכתא וכו'. ומבואר בראשונים דלא נתנה לו בחנם אלא בשכירות, וכן מוכרח מפשט הסוגיא, דאם בחנם אין לו שום תביעה [ואפילו מצד הדין דלעיל ד"צריך להודיעו" אין חיוב זה אלא בשוכר].

15. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

[ט] כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו - כתב בחי' המיוחסים לריטב"א שהגמ' מביאה את המעשה הזה כאן, משום שהאשה הוציאה היין לאלתר ולא היתה צריכה להודיעו כיון שעשה ברמאות. כתב הנ"י בשם הריטב"א דוקא בכה"ג שלא היה בדעת האשה להשכיר אילולא היה מקדשה, אבל אם השכירה לו ואח"כ קידשה וגירשה, לאו כל כמינה למעבד הכי, דאטו כל משכיר שיש לו מריבה עם השוכר יוכל לסלקו. ועפ"ז פסק הרמ"א [שיב - ט] מי שהשכיר בית לחבירו ואמר לו שמשכיר לו מפני שאוהבו ונעשה שונאו יכול להוציאו. וכתב הט"ז דה"מ אם נעשה שונאו מחמת פשיעת השוכר. והגר"א כתב דוקא בגוונא שהשוכר הטעה את המשכיר כמו שהוא גברא שאז שייך כאשר עשה כן יעשה לו.

הקה"ח [סימן שיט - א] מקשה מה מהני שאמר שמשכיר מפני שאוהבו מ"מ בעינן תנאי כפול כדי לבטל השכירות. ולא דמי להיא איתתא שבתחילה לא רצתה להשכיר, וא"כ גילתה דעתה שרק השכירה לו בגלל

שקידשה, אבל כאן מה שאומר שמשכיר מפני שאוהבו אינו מועיל אא"כ עשה תנאי. הנה"מ [שיב - ז] מתרץ שמיייר בבית שאינו עומד להשכרה, וא"כ גילה דעתו שאינו משכיר אלא מפני שאוהבו, והוי אומדנא דמוכח שמהני ללא תנאי.

16. שערים מצויינים בהלכה

כאשר יעשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו. מפרש המאירי, דיכול להשליך הדברים בדרך, ובלבד שיש להעלות על הלב שיגיע הדברים לאזני הבעלים ויבואו ויצילו כו', ומ"מ מי שהדין עליו לצאת ולא רצה לצאת, קובל עליו בכ"ד ויוציאוהו, ואם אינו לשם מודיע לב"ד, והם ישכרו לו מקום מתוך דמי אותם הדברים שיוציאו משם. וברמב"ם (שכירות פ"ז ה"ז) ובשו"ע (סי' שיט) כתבו, ומדת חסידות היא שיודיע לב"ד וישכירו במקצת דמיהם מקום משום השבת אבידה לבעלים, אע"פ שלא עשה כהוגן, וברמ"א הביא וי"א דצריך

להודיעו תחלה, ואם נאנסו לאחר שהודיעוהו פטור, ועי"ש בסמ"ע (סק"ב) אם הרמ"א חולק על המחבר, ונהמחבר מיירי שכבר הוציאן ואח"כ מודיע לב"ד, ועי"ז ס"ל לרמ"א שצריך להודיע קודם שמוציאן, עי"ש באריכות, וכתב דלשיטת הרמ"א אם לא ירצה לעשות מדת חסידות זו להודיע לב"ד, אלא אם ירצה להגם ממנו ולהשליכו בשוק, עכ"פ מחויב הבעה"ב להודיעו שיבוא ויקח פירותיו, ואם לא הודיעו חייב באונס.

17. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

[יד] מזוזה חובת הדר היא - א. [1] פירש"י דאמרינן במנחות ביתך, למי שנכנס ויוצא. [2] ור' יונתן בשיטה פירש חובת הדר היא כיון שעשויה לשמירה הוי חובת מי שדר. ורש"י [פסחים ד א] פירש מזוזה חובת הדר מפני שהיא משמרתו וכתוב ביתך דרך ביאתך. ומשמע כאילו יש ב' טעמים, משום שעשויה לשמירה ומשום שדורשים דרך ביאתך למי שנכנס ויוצא. וכתב המהרצ"ח שעיקר הטעם משום שכתוב ביאתך ומפני שהיא משמרתו הוסיף רש"י לסניף בעלמא.

והמקור שמזוזה הוי שמירה מבואר בגמ' [מנחות לג ב] מצוה להניחה בטפח סמוך לרה"ר משום נטרותא. א"ר חנינא מדת בשר ודם מלך יושב בפנים ועם משמרים מבחוץ, אבל הקדוש ברוך הוא עבדיו בפנים והוא משמרן מבחוץ שנא' ה' צלך על יד ימינך.

18. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

טו] תד"ה לא וכו' ... [3] הריטב"א והנ"י תירצו שאני מזוזה כיון שחלה קדושת שכינה בבית זה, אין לו לסלקה משם.

19. תוספות מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב ד"ה לא יטלנה

לא יטלנה ויצא - אף על גב דאמר שמואל דמטילין מבגד לבגד גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית.

20. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף קב/א

קבלא יטלנה בידו ויצא. ואפילו למאן דאמר מתירין מבגד לבגד הכא אסור, שהמזוזה היא שמירת הבית מן המזיקין ובנטילתה מזיק לנכנס לדור בתוכה:

21. מהר"ץ חיות מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

רש"י ד"ה חובת הדר. דכתיב ביתך דרך ביאתך. נ"ב כן הוא ג"כ דברי רש"י (ע"ז כא ע"א) אולם ברש"י (פסחים ד ע"א) כתב רש"י עוד לפי שהיא משמרתו ובאמת כבר הרביתי מלים במקום אחר שאין זה טעם עיקר אף על פי שגם דעת חז"ל (ע"ז יא ע"א) דמזוזה משמרת ועל ירושלמי פ"ק דפיאה אולם הרמב"ם פ"ה מהל' תפילין הל"ד שכ' שאלו הטפשיין לא די שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה כאילו היא קמיע של

הנאת עצמם ע"ש וע"ג"כ הגהות מיימוני פ"א מהל' תפילין מ"ש להשיב על אלו שחושבין טעם לדעת רבינו במזוזה א"צ עיבוד לשמה משום דאינה חובת הגוף רק לשומרה מן המזיקין ודחה דבריהם דהרי הרמב"ם כתב שאותן שחושבין שמזוזה הוא לצורך עצמם הם בכלל שאין לו חלק לעוה"ב ועיקר דמזוזה משמרת כמו תורה דכתיב בשכבך תשמור עליך וקי"ל לקמן (קח ע"א) רבנן לא צריכי נטירותא וכן שאר המצות אשר קי"ל בעידנא דעסיק בה אגוני ומצלי (סוטה כא ע"א) אבל ראשית המצוה לא הונחה עבור הנאת עצמו רק לגדולה מזו מועדה להשריש על לוח לבנו אמונת יחוד ה' והשגחתו ורש"י בפסחים ע"כ לא נקט רק לסניף בעלמא ועיקר הטעם משום דכתיב ביתך:

22. שערים מצויינים בהלכה

ד"ה ואילו) מכמ"ק בהא דהמזוזה משמרו. וכתב בתוס' הרא"ש שהשוכר חייב מדרבנן, דנראה כאילו הוא שלו. ומפרש"י הכא משמע דהוא מדאורייתא, וכ"כ במעדני יו"ט (מזוזה סי' יז-ה) בדעת רש"י. וכ"כ במנ"ח (מ' תכג-ב) בשיטת החינוך דמה"ת חייב שוכר במזוזה דלא איחמעט מביתך. ובתוס' מגחות (מד. ד"ה טלית) משמע שמסופקים אם בית שוכר או שאל חייב במזוזה מה"ת או מדרבנן, ועי' בתוס' במס' ע"ז (כא. ד"ה הא) דפטור מה"ת, רק מדרבנן חייב כמו טלית. וכ"כ בחי' הריטב"א (החדשות) כאן דחייב מדרבנן אע"פ שאינו ביתו, [ועי' בקהלת יעקב תוס' דרבנן ערך חמץ אות

מזוזה חובת הדר היא. פרש"י דדרשינן במס' אבות מגחות (לד). ביתך, דרך ביאתך, למי שנכנס ויוצא לה, זה הדר בה. ובשטמ"ק כתב בשם הר"ר יהונתן, דעל השוכר לעשותה, לפי שהיא עשויה לשמירה מי שהוא עומד בבית כדאמרינן באגדה (ע"ז יא). שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו, מדת ב"ו עבדיו משמרין אותו מבחוץ וכו', וכבר הארכנו מזה במס' ע"ז (שם

23. שערים מצויינים בהלכה

המזוזה רק כשנכנס לדור בה תיכף ומיד. וע"ע בחי' אדם (כלל טו-כב) דמזוזה חובת הדר היא שאם יש לו בית ואינו דר בו פטור ממזוזה.

פסקו המג"א (סי' יט סק"א) ומשנ"ב (שם סק"ד) דכיון דמזוזה חובת הדר לכן אין לברך על

24. שערים מצויינים בהלכה

והנה במג"א (רס"י יט) מחדש, דהיכי שבא לגור בבית וכבר קבעו בה לפני כן המזוזות, יברך "אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה". והרבה פוסקים תמהו עליו דלא מצינו ברכה כזו בתלמוד, עי' בברכ"י (שם סק"ב, וי"ד רס"י רפט) שהאריך בזה, וכן בשו"ת משיב דבר (או"ח סי' מז) כתב, דלא חזינן רבנן קשישאי דעבדי הכי. ובשו"ת מהר"ם שיק (סוס"י סג) כתב, שגם כוונת המג"א הוא לברך בלא שם ומלכות. וע"ע בכה"ח (שם סק"ג) ושד"ח (מערי' מ כלל קכז).

25. תוספות מסכת בבא מציעא דף קב עמוד א ד"ה בגובתא דקניא

גובתא דקניא - מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (דף לג.) שמניחין המזוזה מעומד לכן צריך גובתא דקנה שלא תפול אבל לפר"ת שמניח אותה מיושב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דשיליה המוכר פירות (ב"ב דף קא. ושם) אמר על כמין נגר היינו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי ויש לומר שלא תכלה מלחלוחית הכותל.

26. שערם מצויינים בהלכה

כדבריו. ובתשו' מהר"ם שיק (יו"ד סי' רפח) כתב, דכמו דאמרינן כל לנאותה אינו חוצץ, ה"ה דכל שהיא לשמרו ולהחזיקו אינו חוצץ, וכן ראה מרבותיו שעשו כן, ומנהגן של ישראל תורה היא [וע"ע בספרו לתרי"ג מצות מצוה קעח-ב]. וכ"כ הגרש"ק בשו"ת שנות חיים (הל' תפילין סי' נג) שאין בזה חציעה, דכל מה שנוסף על מזוזה הבית בטל לגבי כותל המזוזה וכאילו הכותל הוא יותר עב. וכ"ה בספרו ובחירת

27. שערם מצויינים בהלכה

אלא לעצמן]. ובערוה"ש (סוסי" רפט) כתב ע"ד הגר"א "וברור שהשומע שמע וטעה". ובמס' מזוזה להגר"ח קנייבסקי האריך להקשות על דברי הגר"א, ועי"ש מש"כ לחלק, והביא ששמע מפי החזו"א שאינו מאמין שיצא הדבר מפי הגר"א.

28. שערם מצויינים בהלכה

וממש"כ בפייהמ"ש הנ"ל דבית מזוזה היינו מעץ, יש להוכיח קצת שנהגו דוקא כשל עץ, ועי' בדעת קדושים (רס"י רפט) בשם הבעש"ט, שלא יתן המזוזה בשפופרת של ברזל כמו במזבח שאינו בדין שיניף המקצר על המאריך, ובמזוזה כתיב למען ירכו כו', ומסופק אם הבעש"ט אמר רק בברזל או בכל מתכת, דלכאורה דוקא בברזל הוא כו', וגם העיר שהרי רוב התיקים א"א בלי יתירות ברזל כו', ומה שאין עושין התיק מכסף וזהב להידור מצוה הוא מחשש גניבת התיק כו'. ויש להעיר ממש"כ ברמב"ן (סוף פ' יתרו) שגם במזבח אין איסור אלא בברזל ולא בכסף ונחושת, והובא בתהלי"ך (סי' קפ), ועי"ש בפמ"ג (סק"ד). ועי'

כתוב בשו"ע (יו"ד סי' רפט ס"ד) שקובעה במסמרים וכו'. [וכ"ה ברמב"ם מזוזה שם]. ובב"ח (שם) כתב דזה למצוה מן המובחר, והאריך בדברי רש"י ותוס' כאן עי"ש. וע"ע בשו"ת אג"מ (יו"ד ח"ב סי' קמא ענף ג). ובערה"ש (סט"ו) כתב, דלאו דוקא מסמר דה"ה אם ידבקנה בדבק שפיר דמי. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"א סי'

29. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף קב/א

לא יטלנא בידו ויצא. כלומר אלא ימכרנה לו בדמים שהיא שוה וכן כתב רב אחא משבחה ז"ל בשאלות שולו. ה"ר יהונתן ז"ל:

וזו לשון הריטב"א ז"ל, לא יטלנה בידו ויצא. פירוש סתמא קאמר אפילו בשצריך אותה לבית אחר. ומיהו אפשר שחייב בעל הבית לפרוע דמיה עד כאן. וכן כתוב בספר ארחות חיים עיין שם:

30. שערים מצויינים בהלכה

והנה בתוס' משמע שמזיק לאותם "שידורו בבית". ולפ"ז אם אין שם דיירים אין סכנה, [וכ"מ מדברי התוס' הרא"ש הנ"ל], וכן מדייק הפמ"ג (מ"ז סי' טו סק"ב) מלשון הב"י (סי' רצא), ומה"ט כתב בזה"ל, אבל אם מסגיר הבית ואין דר שם שום אדם י"ל דרשאי וכו'. אמנם בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' פב) כתב, שאם אין נכנס בה שום אדם ודאי אסור משום שמסכן הבית וכו'. וכן משמע משו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קטז, וסי' קכא) ע"ש. אך ע"י בדברינו בסמוך (ד"ה ומעשה) בשם השטמ"ק, ומדבריו משמע כדברי הפמ"ג. אמנם מדברי הריטב"א (החדשות) הנ"ל משום סילוק שכינה, משמע להיפך.

31. שערים מצויינים בהלכה

ונראה לתת עוד טעם להתיר בזה, שאם הוא אינו מוצא לקנות, א"כ נמצא שהוא ידור בבית שאין לו מזוזה ויסתכן, ואם ישאיר המזוזה ימנע סכנה מחבירו שידור בבית שיצא משם, וכלל הוא שחייך קודמין. שו"ר שכ"כ בשו"ת ויהי יעקב (י"ד סי' עא). אמנם נראה לענ"ד דשפיר יש לחלק, דהכא שאני שהרי כתבו הפוסקים דע"י לקיחת המזוזה הרי הוא כמזיק חבירו בידים, [ע"י המצויין במאמר הבא], וא"כ לא שייך בזה חייך קודמין. ובשו"ת חלק"י הנ"ל כתב, שאם אין השני רוצה לשלם המיקל כהראשונים המתירים כשצריך לבית אחר יש לו על מי לסמוך ע"ש. וע"י בהגהות דעת קדושים (בוטשאטש) שמותר להחליף המזוזות ולקבוע במקומם מזוזות פשוטים, ובפרט שיכול לומר שמסירם כדי לבדקם, ואח"כ יקבע מזוזות אחרות. וכן פסק בשו"ת לבוש"מ

32. שערים מצויינים בהלכה

ונראה לתת עוד טעם להתיר בזה, שאם הוא אינו מוצא לקנות, א"כ נמצא שהוא ידור בבית שאין לו מזוזה ויסתכן, ואם ישאיר המזוזה ימנע סכנה מחבירו שידור בבית שיצא משם, וכלל הוא שחייך קודמין. שו"ר שכ"כ בשו"ת ויחי יעקב (י"ד סי' עא). אמנם נראה לענ"ד דשפיר יש לחלק, דהכא שאני שהרי כתבו הפוסקים דע"י לקיחת המזוזה הרי הוא כמזיק חבירו בידים, [ע"י המצויין במאמר הבא], וא"כ לא שייך בזה חייך קודמין. ובשו"ת חלקי"י הנ"ל כתב, שאם אין השני רוצה לשלם המיקל כהראשונים המתירים כשצריך לבית אחר יש לו על מי לסמוך עי"ש. וע"י בהגהות דעת קדושים (בוטשאטש) שמותר להחליף המזוזות ולקבוע במקומם מזוזות פשוטים, ובפרט שיכול לומר שמסירם כדי לבדקם, ואח"כ יקבע מזוזות אחרות. וכן פסק בשו"ת לבוש"מ

והנה בתוס' משמע שמזיק לאותם "שידורו בבית". ולפ"ז אם אין שם דיירים אין סכנה, וזכ"מ מדברי התוס' הרא"ש הנ"ל, וכן מדייק הפמ"ג (מ"ז סי' טו סק"ב) מלשון הב"י (סי' רצא), ומה"ט כתב בזה"ל, אבל אם מסגיר הבית ואין דר שם שום אדם י"ל דרשאי וכו'. אמנם בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' פב) כתב, שאם אין נכנס בה שום אדם ודאי אסור משום שמסכן הבית וכו'. וכן משמע משו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קטז, וסי' קכא) עי"ש. אך ע"י בדברינו בסמוך (ד"ה ומעשה) בשם השטמ"ק, ומדבריו משמע כדברי הפמ"ג. אמנם מדברי הריטב"א (החדשות) הנ"ל משום סילוק שכינה, משמע להיפך.

33. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף קב/א

ובגוי אם נכנס אחריו מצוה ליטלה שמא יטלנה הגוי וינהוג בה מנהג בזיון. אי נמי שמא האורח שיראה שם מזוזה יכנס שם שיהיה סבור שישראל דר שם ויהרגוהו או יעלילו עליו עלילות. ה"ר יהונתן:

34. ריטב"א על בבא מציעא דף קב/א

ובגוי נוטלה. פי' לא נצרכה אלא אפילו בבית שרגיל גוי להשכירו לישראלים:

35. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף קב/א

וזה לשון הרמ"ך, וכשהוא מוצא מן הבית אם הוא של ישראל ועתיד ישראל עכשיו לדור בה אסור לו להוציא המזוזה מן הפתח ואם אינה של ישראל או אין ישראל עתיד ליכנס ולדור בה עכשיו אלא גוי אף על פי שהיא של ישראל מותר לו להוציא משם. עד כאן:

36. שערים מצויינים בהלכה

ואם הגוי רוצה המזוזה בביתו משום שמירה, ע"י בשו"ת מהרי"ל החדשות (סי' קכג, קכד) שכתב כמה טעמים לאיסור. אבל בשאלת יעב"ץ חולק עליו שכיון שביקש המזוזה לשמירה ודאי ינהוג בה כבוד. וברמ"א (י"ד סי' רצא ס"ב) פסק כמהרי"ל אלא שהתיר במקום איבה וכו'. וע"י בדברינו במס' ע"ז (יא. ד"ה

ובזיונא], ועוד טעם כתב הר"ר יהונתן, שמא האורח שיראה שם מזוזה יכנס שם, שיהא סבור שישראל דר שם ויהרגוהו, או יעלילו עליו עלילות. ולפי הטעם הראשון כתב בכרכי יוסף (סק"ו) דאם העכו"ם מעכב ורוצה שתשאר המזוזה בפתחו, יש להתיר משום איבה, ודוקא כשידוע שהעכו"ם לא ינהג בה בזיון, ועי"ש שגם להטעם השני הוא חשש רחוק בזמן הזה.

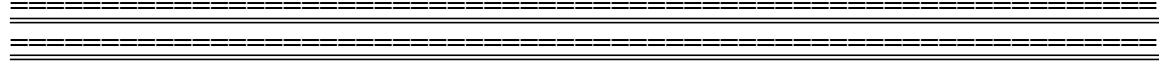
37. חדושי הריטב"א (המיוחסים) על מסכת בבא מציעא דף קב/א

וקבר אשתו פלי מדה במדה הוא לא חשש למיתת בני חבריו דצריכי שימור וכשאינם משומרין הם מתים הכי נמי כשהוא נטלה קבר אשתו ובניו:

38. שערים מצויינים בהלכה

יארצו ימיו וימי בניו, ואם אינו זהיר כו', [ועי'
בטור שמאריך ימים כו' וגדולה מזו שהבית נשמר על
ידה; וכי הב"י דאע"ג דחביב לאדם יותר אריכות ימים
משמירת הבית, מ"מ אריכות ימים הוא נס נסתה
ושמירת הבית נס נגלה כו', ועי"ש עוד טעם; ועי"ש
בכ"ח ופרישה בזה], וכתב בשו"ת מהר"ם
מרוטנבורג (ד"ק סי' קא) והובא גם בדרכ"מ
(י"ד סי' רפ"ד) שמובטח שכל בית שמתוקן
במזוזה כהלכתא אין שום מזיק יכול לשלוט
בו [ועי"ש שבביתו היו קרוב לכ"ד מזוזות. ובבית
הלל (י"ד סי' רפ"ב) הביא שמצא כתוב בשם ר"ת
שהיו לו ארבעים מזוזות בביתו].

ועי' בגמ' שבת (לב:) בעון מזוזה בנים מתים
כו' שנאמר "וכתבתם על מזוזות" כו', וכתב
בתורה "למען ירכו ימיכם וימי בניכם", [ופי'
בעיון יעקב שהמזוזה שמירה שלא יבא המשחית בתוך
ביתו. ועי' בדברינו במס' ע"ז (יא. ד"ה ואילו) דמשמע
בכמ"ק שהמזוזה היא שמירה ממזיקים, ובכמ"ק
משמע שהיא שמירה מחטא, ועי"ש הביאור בזה
באריכות. ועי"ש בשו"ת אבני י"ד סי' שפ"ד]. וכן
נפסק בשו"ע (י"ד סי' רפ"ה) שכל הזהיר בה

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קב עמוד א

וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא. בשו"ת שיבת ציון כתב דהמוכר לחבירו בית אין יכול לתבוע ממנו דמי
המזוזות שהניח בבית, דמכיון דאסור לו ליטלם הרי נידונית כדבר המחובר שמגיע לקונה. והגם דרשאי ליטלה
ולהחליפה, מ"מ כיון דעכ"פ מוכרח ליתן אחרת במקומה, לכך נידון כמחובר.

**אכן נראה דאם הניח מזוזה יקרה, יכול ליטול מהשוכר הפרש המחיר שבין מזוזה כשרה למזוזה המהודרת
שהניח לו, דלגבי ההפרש לא נדון כמחובר. והמנהג הוא להחליף ביציאה מהודרת לכשירה, וא"כ וודאי
יכול לתבוע ההפרש.**